

STM 1944

Recensioner

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författarna.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

RECENSIONER

Knud Jeppesen: Die italienische Orgelmusik am Anfang des Cinquecento. Kbhvn 1943. 130 s. text + 82 s. musik.

Knud Jeppesens ingående kännedom om 1500-talets italienska musik är redan förut noggsamt bekant. Det som i denna nu föreliggande bok lämnas, ger prov på ej blott en grundlig inlevelse i den dåtida musiken utan även en arkiv- och bibliotekskännedom av största mått. Det kan säkerligen utan överdrift sägas, att de forskningsresultat han här bringar helt enkelt äro av epokgörande betydelse. Vad vi hittills vetat om den italienska orgelkonsten före Willaert och Buus är mycket obetydligt. Så mycket mera bringar denna bok både i den historiska inledningen och i musikbilagan. De båda verk som behandlas äro: Andrea Anticos »Frottole da sonare organi» 1517 och Marco Antonio Cavazonis »Recerchari, motetti, canzoni» 1523. Den historiska inledningen behandlar emellertid även orgelkonsten i Italien under 1400-talet och lämnar därjämte en ypperlig översikt över hela den äldre orgelbyggarkonsten i Italien under 1400- och 1500-talet, ej minst välkommet därför, att detta område mycket litet varit behandlat förut. Flera belysande orgeldispositioner från denna tid meddelas också. För den instrumentala musikforskningen är detta kapitel ovärderligt. Många bidrag lämnas till diminueringskonsten vid 1500-talets början. Den danska musikforskningen har med denna publikation visat en sällsynt mogenhet och höjt sig i rang med den främsta i Europa. Utstyrseln av boken är nobel och en heder för Carlsbergfonden, som bekostat upplagan. Då en gång lugn i Europa uppnåtts, torde boken komma att bli en kär skatt för alla musikbibliotek.

T. N.

O. M. Sandvik: Østerdals Musikken. Oslo 1943. 264 s.

Den norska folkmusiken står den svenska så pass nära, att redan detta faktum vore tillräckligt för den svenska musikaliska folkloren, att med uppmärksamhet studera här föreliggande samling Østerdalsmusik. Sandvik har redan förut framlagt präktiga prov på genuina låtar från denna del av Norge. Nuvarande samling kompletterar förträffligt den äldre. Rikast äro givetvis de instrumentala danserna företrädda, och många melodier äro närstående de svenska från Dalarne, Härjedalen och Jämtland. Två polskor från Härjedalen och två »getlock» från Jämtland ha t. o. m. fått följa med för att visa, huru nära släktskapen är mellan de båda ländernas musik. Den svenska samlingen »Svenska

låtar» kompletteras på detta sätt direkt. Inledningen till melodierna är mycket belysande och visar säker kunskap i musikalisk folklore. Det är ej blott danserna, som äro värda beaktande utan även de andra melodibidragen. Särskilt skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på »melodierna från säterlivet», vilka ge en förträfflig inblick i denna improviserade ropform. Vad Sverige har bevarat av denna musik, är ej så mycket, och endast från Dalarne finnas särskilt ålderdomliga sådana. Dessa norska typer bygga på samma motiv som dalalåtarna. Visorna och lekarna äro ej så många, om än de alltid äro av intresse. De tillhöra mest den yngre skämtvisan. Så mycket rikligare företrädda äro »psalmtoner». 63 folkliga koralvarianter meddelas, vilka alla på ett ypperligt sätt komplettera de svenska dalapsalmerna. De synas vara från samma tid och bygga på samma principer i meriseringen som dessa. Alla äro givetvis ej lika rikt utsmyckade, men även de enkla förtjäna all uppmärksamhet av den folkliga psalmtönens vänner. Den norska folklore-forskningen är att lyckönska till detta präktiga band genuin folkmusik.

T. N.

Andersson, Otto: Musikaliska sällskapet i Åbo 1790—1808. Helsingfors 1940. 412 s.

En del av vår musikhistoria är det som här behandlas: sista tjugofem åren av Finlands svenska tid. Inledningsvis nämnes även den äldre tiden fr. o. m. Lenning 1741 kommit till Åbo som domkyrkoorganist och director musices vid universitetet. Redan 1770 hade ett litterärt sällskap, Aurora, grundats i staden, och det gick med detta liksom den svenska motsvarigheten, Utile dulci, att musiken höll på att förkväva de litterära sysselsättningarna. Med Jacob Tengström som energisk ledare grundades sedan ett särskilt musiksällskap 1790, och detta fick i f. d. hovkapellisten Erik Ferling en nitisk och målmedveten ledare. De litterärt-musikaliska sidorna betonades så mycket grundligare i festsalen på årshögtiderna. A. meddelar ej blott dessa tal utan även de notinköp som företogs. På detta sätt blir boken i tidsskildring av högt värde för oss både ur estetisk och historisk synpunkt. Tack vare notbiblioteket kan A. t. o. m. framdraga (s. 120) ett hittills obeaktat ungdomsverk av Beethoven (kvintetten op. 4 som förstudie till 1. symf.). Karakteristiken av den kontinentala musiken på den tiden är intressant, om än här och där litet för ensidig. S. 27 få Leo, Graun, Arajó (bör väl vara Arajó), Hasse tjäna som typer för musiken vid seklets början i st. f. dess mitt. Boccherini, den gedigne klassikern, får tillnamnet »den bekante salongskomponisten». Den s. 26 meddelade petzinen är en intressant variant av en Bellman-melodi, som Vretblad låter Roman komponera. La Borde har den 1780 som militärmarsch. Att den redan 1759 framträder som pezin (marsch) är värt beaktande. S. 12 utlovar förf. en kommande studie över kyrkomusiken i Åbo på 1790-talet. Det vore mycket glädjande, om denna bok kunde komma ut inom någon rimlig tid. Vi behöva A:s grundliga kunskaper och starka energi i den svenska musikforskningen och glädja oss åt det goda resultat han hittills ernått med sina undersökningar.

T. N.

Engländer, Richard: Joseph Martin Kraus und die gustaviansche Oper. Uppsala 1943. 218 s.

Den gustavianska operan och teaterverksamheten har ingående skildrats ur textlig synpunkt, däremot har den musikaliska sidan föga behandlats. Nu föreligger ett mycket beaktansvärt arbete från en forskare, som grundligt är hemmastadd såväl i de utländska operaförhållandena som de svenska. Hans föregående bok om Naumann var ur allmänmusikalisk synpunkt ett givande verk men visade ringa kunskap om de kulturella förutsättningarna speciellt i Sverige, förklarligt nog, då han ju vid den tiden var Dresdenbo. Den tid han nu vistats här har han använt att djupare sätta sig in i de svenska förhållandena på Gustaf III:s tid, och resultatet har blivit en bok, som lämnar synnerligen värdefulla inblickar i tidens strömningar. Även bli Kraus' verk analyserade på ett mönstergillt sätt. Ibland kan det ju synas skjuta över målet, när jämförelserna föras fram till 1800-talets bekanta storheter, där vi med ens skola förflytta oss fram till Spontini, Verdi, Brahms och Wagner, ja t. o. m. till Bruckner och Richard Strauss. Behöves verkligen denna lärdomsapparat för att framhäva en Kraus' internationella betydelse? För vår svenska forskning är det tillräckligt att få honom historiskt placerad i 1700-talets ram och lära känna, vad han betytt för sin egen tid. E:s bok är en tankediger framställning av hela Gustavianska tidens opera. Det återstår nu blott en liknande djupgående analys av den folkliga teaterstilen ur musikalisk synpunkt. Härtill behöves en god allmänkänedom ej blott om det svenska sångspelet utan även om de motsvarande danska, tyska och franska stilarterna. E:s bok kan måhända ge en bakgrund för denna sida av det musikaliska kulturarbetet.

T. N.

Carl Nisser: Svensk instrumentalkomposition 1770—1830. Nominalkatalog. Sthlm 1943. 468 s.

Den svenska musikbibliografien är ej särskilt rik, beroende på de stora svårigheter, som särskilt erbjuda sig i ett land, där ej alla musikskatter samlats på ett ställe. Den stora uppmärksamhet, som just under sista decennierna kunnat förmärkas för stifts- och folkbiblioteken, kan möjligen efter hand göra det lättare att bringa i dagen de svenska äldre nottrycken och musikhandskrifterna. Nissers bok behandlar en tid, då just den inhemska produktionen började starkare framträda. Man häpnar över de många tonsättare Sverige verkligen haft under en tid, då man trodde endast utländska kompositörer stodo i gunst hos amatörerna. Boken upptager ej blott bevarade notverk utan även sådana, som blott omnämnts. Genom ett sorgfälligt tidningsstudium har även kunnat anges, när de publicerats och uppförts. Ett tålmodigt arbete ligger bakom en publikation som denna. Beklagligt nog, ha ej symfonierna kommit med, och förf. nöjer sig med att hänvisa till Stig Walins avhandling. Då dessa emellertid där behandlas efter helt andra synpunkter, hade det varit kärkomet att se även dessa medtagna och kompletterade med tidningsomnämningen och uppförandelistor. Gi-

vetvis har mycket ej kommit in i boken, men denna brist får man räkna med i alla bibliografier, ej minst de musikaliska. Musikhistoriska Museets samlingar är endast undantagsvis omnämnda, kanske beroende på att ej en översiktlig katalog finnes. En grundlig genomsyn av kapslarna äldre musik hade dock varit påkallad (MM har 2 kompletta ex. av Musikaliskt Tidsfördrif utöver de vanliga Åhlströmtrycken). Vi bortse emellertid från dylika små luckor och glädja oss åt att nu kunna närmare precisera de svenska tonsättarnas instrumentala produktion. Undertiteln »Nominalkatalog» synes tyda på att förf. tänker fortsätta med ytterligare några band. Vi hoppas därför, att ännu närmare lära känna vår svenska instrumentala produktion. Kanske rent av ett band med de vokala verken även leker i hågen. Vi hoppas, att han ej skall förtrötts i sitt arbete för den svenska musikbibliografien. T. N.

Erich H. Müller von Asow: Johannes Brahms und Mathilde Wesendonck. Ein Briefwechsel. Wien 1943. 128 s.

Wagner och hans bekantskap med Mathilda Wesendonck är allmänt känd, men att efter Wagners flyttning från Zürich en annan tonsättare kommit att intaga hans ställe är mindre bekant. Huruvida den gentemot kvinnliga väsen tämligen tillbakadragne Brahms verkligen låtit inspirera sig till tonverk är föga troligt. Snarare låg intresset på ett annat plan. Brahms ville mot slutet av 60-talet gärna skriva en opera, och Math. var ej obenägen att författa ett lämpligt drama. Hon utarbetade flera teaterstycken och fick några uppförda, men någon direkt lust att tonsätta dem kände aldrig Brahms. Emellertid hade den store tonsättaren en stor beundrarinna i Math., och breven dem emellan visa en ömsesidig vänskap och förtrolighet. Brahms' kompositioner hördes först 1863 i Zürich, och dr Th. Billroth sökte på allt sätt driva upp ett intresse i musikkretsarna för sin vän från Wien. I nov. 1865 kom Br. till Wesendonckhemmet, och besöken blev rätt ofta upprepade. Intill 1869 synas förbindelserna med Zürich ha varit synnerligen livliga, men därefter gå 4 år, utan att några brev växlats eller besök ägt rum. Sedan följer ånyo en tämligen rik korrespondens, men redan 1874 är den egentliga förbindelsen avbruten, ej på grund av något missförstånd eller någon misshällighet, utan snarare därför att intet yttre tillfälle yppade sig. Det är rätt säreget, att Brahms under denna tid ej var någon vän av Wagner. Hans försvarare Hanslick sökte på allt sätt åstadkomma fiendskap dem emellan. Personligen tyckas de båda tonsättarna ha kommit väl överens. På 70-talet synes Br. rent av ha varit på väg att bli oförbehållsam Wagnerbeundrare. Math. nämner även Wagner i breven, dock fällas aldrig några speciella omdömen om hans verk. För alla vänner av Brahms — och väl även av Wagner — torde den nu föreliggande boken vara av högt intresse.

T. N.